

Бърнард Меламъд
Цената на живота

Зимата беше побягнала от градските улици, но лицето на Сам Томашевски, който влезе, препъвайки се, в задната стая на бакалничката си, приличаше на снежна буря. Седнала на кръглата маса, Шура ядеше хляб с домати и сол и като го погледна изплашено, доматиът стана още потъмночервен. Преглътна току-що отхапаната хапка и се затупа с пухкавия си юмрук по гърдите, за да я прокара надолу. Сам по себе си този жест беше вече скръбен, защото по безмълвния му вид тя разбра, че има неприятности.

– Боже мой – гракна Сам.

Тя изпищя, с което го накара да потрепери и да се отпусне изнурено върху един стол. Шура се бе изправила, въбесена и изплашена.

– Говори, за бога!

– До нас... – изломоти Сам.

– Какво се е случило до нас? – повиши глас тя.

– Откриват магазин!

– Какъв магазин? – викът беше пронизителен.

Той размаха яростно ръце.

– Бакалница откриват до нас.

– Ой! – захапа кокалчетата на пръстите си тя и стенойки, потъна обратно в стола. По-лошо не можеше и да бъде.

Цяла зима празният магазин не им даваше покой. Години наред беше собственост на един италианец обушар, докато на съседната пресечка откриха модерна обушарница. На витрината ѝ двама мъже с червени престилки усърдно размахваха чуковете и всеки спираше да позяпа. Търговията на Пелегрино западна, сякаш някой беше затворил крана. Един ден той погледна обушарския си тезгях и когато всичко по него спря да подскача, той се изпречи пред очите му грозен и празен. Седя неподвижно цяла сутрин, следобед остави чука, който стискаше, надяна самото си и една стара потъмняла сламена шапка, която един клиент така и не потърси още от времето, когато чистеше и опъваше на калъп шапки, и тръгна да обикаля квартала и да разпитва сред старите си клиенти нямат ли работа за него. Събра всичко на всичко два чифта обувки, едните кафяви, а другите бели за лятото и един чифт дамски пантофки за танц. По същото време Сам откри, че собствените му подметки и токове бяха станали по-тънки от хартия от това, че стоеше с часове на крак – когато вървеше, усещаше студените дъски на пода – та с тях станаха общо три чифта, което беше и цялата работа на г-н Пелегрино за тази седмица – плюс още един чифт за следващата. Когато дойде време да си плаща наема за идния месец, той продаде всичко на един

вехтошар и купи бонбони, за да ги продава по улиците, но след време никой не видя повече обушаря – този набит мъж с кръгли очила и щръкнали мустаци, който носеше лятна шапка през зимата.

Когато изнесоха тезгяха и разните други приспособления и в магизина не остана нищо друго освен мивката, грейнала в задната му част,. Сам заставаше от време на време вечер там, и се взираше през витрината, излъчваща тъмнина – всички магазини на пресечката с изключение на неговия бяха отдавна затворили. Често, докато гледаше през пращното стъкло, което му отвръщаше с образа на един бакалин, вторачен навън, той се пренасяше назад в момчешките си години в Каменец-Подолски, където и тримата ходеха на реката. По пътя току ще хвърлят по някой изплашен поглед към високата дървена къща, призрочно тясна, покритата със странен покрив, с две кулички, където някога било извършено зловещо убийство, а сега обитаваха духове. Връщаха се късно, понякога под току-що изгрялата месечина, и заобикаляха на разстояние занемели, вслушани в ненаситното безмълвие на къщата, стая по стая потънала във все по-дълбока неподвижност, а в самата й среда – една яма от кипнало мъртвило, от което, ако се замислиш, изригва злото. Същото беше и в тъмните недра на празния магазин, където са били кроени от кожа и подковани, за да оживеят, толкова много обувки и където толкова много хора бяха оставили нещо от себе си, идвайки и отивайки си, така че дори празнотата на магазина съдържаше някакъв спомен в тяхното присъствие, някакво неизговорено, на все по-тесни кръгове ехо – и в известен смисъл страшното беше точно това. По-късно, когато минаваше край магазина, Сам се страхуваше да надникне вътре и денем дори бързо го заобикаляше, както правеха с обитаваната от духове къща, когато беше момче.

И винаги, щом затвореше очи, празният магазин изникваше в съзнанието му, една дълга, вечно въртяща се черна дупка, така че и в съня си той не спеше, а беше вътре в нея и в главата му се въртеше: ами ако ми се случи и на мен? Ами ако след двайсет и седем години робски труд (още преди години трябваше да се откаже), ами ако след всичко това собственият ти магазин, там, където си търгувал... след всичките тези години, хилядите консерви, от които беше бърсал прахта и увивал в хартия, касите с млякото, влачени, сякаш са канари, от улицата до магазина преди разсъмване, в мраз и зной, обидите, дребните кражби, бедните, отпускащи неохотно кредит на свършено обеднелите, олющеният таван, оплютите от мухите рафтове, издутите консерви, мръсотията, разширените вени, убийственият петнайсетчасов труд, който се стоварва

като тежка ръка върху черепа ти още щом се събудиш, и натиска надолу главата ти, за да прегъне кокалите на тялото; часовете, трудът, годините ... Господи, къде е животът ми сега? Кой ще ме спаси сега и къде ще се дяна, къде? Често бе мислил всичко това и всички тези негови мисли след месеци позагълхнаха, а яркият надпис ДАВА СЕ ПОД НАЕМ пожелтя и се свлече от витрината, така че вече никой не можеше да разбере, че мястото се дава под наем. Но се разбра. Днес, когато беше почти надвил призрака на страха, една дълга червена лента изплющя по очите му: НАЦИОНАЛНАТА МРЕЖА ЗА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ ОТКРИВА ТУК НОВ МАГАЗИН НА ИЗГОДНИ ЦЕНИ. И бедата се подслони в него и накърви сърцето му. Най-сетне Сам вдигна глава и каза:

– Отивам при собственика до нас.

Шура го погледна изпод подпухналите си клепачи:

„И какво ще му кажеш?“ – Ще поговоря с него.

Друг път би му казала: „Не ставай глупак, Сам“, но сега го пусна да върви.

Отвърщайки глава от ослепителния нов червен надпис на витрината, той влезе в преддверието на съседната къща. Докато изкачваше мъчително стълбите, бледата светлина от таванския прозорец падаше върху него и с всяко стъпало ставаше все по-тежка. Вървеше неохотно, без да знае какво ще каже на собственика. Стигна до последния етаж и спря пред вратата, вслушан в италианския на някаква жена, която оплакваше съдбата си. Беше вече с единия крак на стъпалото, готов да слезе обратно, когато чу рекламата за кафе и осъзна, че това е било радиопиеса. Радиото замлъкна, коридорът стана тягостно тих. Заслуша се и отначало не чу никакви гласове отвътре, така че почука, без да си позволи да мисли повече. Беше малко уплашен и напрегнат, докато бавните тежки стъпки на собственика, който беше също и бръснарят от отсрещната страна на улицата, стигнаха до вратата, и тя – след известно припряно опипване на ключалката, се отвори.

Щом като зърна Сам в коридора, бръснарят изпита безпокойство, и Сам веднага разбра защо нито веднъж не бе идвал в бакалницата през миналите две седмици. И все пак, той стана изведнъж сърдечен и покани Сам в кухнята, където жена му и някакъв непознат седяха на масата и поглъщаха спагети от препълнените чинии.

– Благодаря – каза Сам, – току-що вечерях. Бръснарят излезе в коридора и затвори вратата след себе си. Погледна неопределено надолу по стълбището и се обърна към Сам. Движенията му бяха нерешителни. След смъртта на сина си във войната беше станал разсеян и понякога,

когато вървеше, човек оставаше с впечатлението, че влачи нещо.

– Вярно ли е? – попита Сам смутено. – Онова, дето го пише долу на витрината?

– Сам – започна изтежко бръснарят. Спря да си избърше устата с хартиената салветка, която държеше в ръка, и продължи: – Знаеш, че за този магазин не съм получавал наеми от седем месеца.

– Знам.

– Не мога да си го позволя. Чаках да го превърнат в магазин за алкохолни напитки или железария, но никой не ми предложи. Миналия месец тази търговска мрежа ми направи предложение и аз изчаквах пет седмици да дойде някое друго. Трябваше да приема, просто нямаше как.

Сенките се съгъстиха в мрака. В известен смисъл Пелегрино също присъстваше, застанал до тях на стълбището.

– Кога ще се настанят? – въздъхна Сам.

– Няма да е преди май месец.

Бакалинът беше твърде премалаял, за да каже нещо. Взираха се един в друг, без да знаят какво да предложат. Но бръснарят успя да се изсмее и каза, че фирменият магазин няма да навреди на търговията на Сам.

– Защо няма?

– Защото получаваш стоката си от други фирми и ако на някого му потрябва тази стока, ще дойде при тебе.

– Защо ще идват при мене, когато цените ми са по-високи?

– Фирмените магазини по принцип привличат повече клиенти и някои от тях може да харесат повече твоите стоки.

Сам се засрами. Не се съмняваше в искреността на бръснаря, но снабдяването му беше бедно и той не можеше да си представи как клиентите на фирмения магазин ще се заинтересуват от неговата стока.

Като подхвана Сам под ръка, бръснарят му разказа с доверителни нотки в гласа за някакъв свой приятел, който държал месарница точно до супермаркета на мрежата A&P и който се справял много добре.

Сам усилено се мъчеше да повярва, че ще се справя много добре, но не успя.

– И така, подписа ли вече договора за наема? – попита той.

– В петък.

– Петък? – у Сам пламна безумна надежда, – Може би – каза той, опитвайки се да я потисне, – може би ще мога да ти намеря друг наемател преди петък?

– Какъв наемател?

– Наемател – каза Сам.

– От какъв магазин се интересува?

Сам се напъна да измисли.

– Магазин за обуща – каза той.

– Обушар?

– Не, магазин за обуща, където продават обуща.

Бръснарят обмисляше. Най-сетне каза, че ако Сам може да намери наемател, той няма да подпише договора с фирмения магазин.

Докато слизаше по стълбите, светлината от крушката на най-горния етаж намаля, но не и тежестта върху раменете му, защото нямаше предвид човек, който би взел магазина.

И все пак преди петък той се сети за двама души. Единият беше червенокосият търговец, който посредничеше в търговията на едро с бакалски стоки и който в последно време влагаше капиталите си в нови магазини, но когато Сам му телефонира, той заяви, че се интересува само от високодоходни бакалници, което не беше разрешение на въпроса. На другия човек се колебаеше дали да се обади, защото не го харесваше. Това беше И. Кауфман, бивш галантерист търговец, с брадавица под дясната си вежда. Кауфман беше направил няколко успешни сделки с недвижими имоти и бе доста забогатял. Той и Сам държаха преди години два съседни магазина на Авеню Марси в Уйлямзбърг. Сам го смяташе за тъпак и не се свенеше да го каже, поради което Шура често му се подиграваше, виждайки как Кауфман се замогва, а докъде е стигнал Сам. Въпреки това останаха в сравнително добри отношения, вероятно защото бакалинът не му искаше никога услуги. Когато Кауфман случайно минаваше наблизко с буика си, той обикновено се отбиваше у тях, нещо което все по-малко се нравеше на Сам, защото Кауфман щедро раздаваше съвети, а отидеше ли си, Шура на свой ред му ги набиваше в главата.

Въпреки опасенията си, той му телефонира, Кауфман изрази височайшата си изненада и каза „да“, ще види какво може да направи. В петък сутринта бръснарят свали червения надпис от витрината, за да не попречи на една евентуална сделка. Когато Кауфман влезе бодро с бастуна си този преди обед, Сам, който по изключение и по молба на Шура се бе разделил с престилката си, му обясни, че смятат празния магазин до тях за много подходящ за магазин за обуща, защото в квартала няма друг такъв, а наемът е приемлив. И тъй като Кауфман непрекъснато влага капиталите си в различни начинания, са се сетили, че това може да представлява интерес за него. Бръснарят пресече улицата и отключи вратата. Кауфман нахълта в празния магазин, прецени разпределението,

провери пода, надникна през решетката на прозореца към задния двор и като присви очи, започна да изчислява колко рафта са необходими и колко ще струват. После попита бръснаря за наема и бръснарят назова една скромна сума.

Кауфман кимна дълбокомислено и не каза нищо нито на единия, нито на другия, но обратно в бакалницата започна бурно да упреква Сам, че му губи времето.

– Не исках да те засрамя пред друговеца – каза той ядосано, та чак брадавицата му почервения. – Но кой човек, ако е нормален, ще отвори магазин в тоя миризлив квартал?

Преди да си тръгне, той, като туба, бълваща паста за зъби, зараздава полезни съвети и накрая заключи, обръщайки се към Сам:

– Ако отворят фирмен магазин, с тебе е свършено. Изчезвай оттук преди псетата да са ти оглозгали кокалите.

След което замина с буика си. Шура явно възнамеряваше да започне коментар, но Сам удари с юмрук по масата и с това всичко приключи. Още същата вечер бръснарят залепи червения надпис отново на витрината, защото беше подписал договора.

Сам лежеше нощем буден в леглото и знаеше

какво става вътре в магазина, макар нито веднъж да не се беше приближавал до него. Виждаше как дърводелците режат с трионите си ухаещия бор, който с готовност се отдава на тънкото острие и постепенно се превръща в рафтове, издигащи се почти до тавана. Пристигнаха и бояджиите: единият висок, другият нисък, той със сигурност познаваше отнякъде ниския, лицата им – поръсени с капчици боя. Те плътно вароша тавана и боядисаха всичко в ярки цветове, непрактични за бакалница, но затова пък радващи окото. Появиха се електротехници с луминесцентни лампи, които заличиха жълтия мрак на скритите в глобусите крушки, хората от обзавеждането смъкнаха от камионетките дългите, покрити с мрамор тезгяхи, и лъскавия емайлiran хладилник с три витрини – масло за готвене, масло второ качество и екстра, също и камера за замразени храни, кремаво-бяла, последен модел. Докато се възхищаваха на всичко това, той се извърна да види дали някой не го наблюдава и след като се успокои, обърна се отново, за да погледне през витрината, но тя бе побеляла и той не можа да види нищо повече. Тогава стана, за да изпуши една цигара и изпита изкушението да нахлузи панталона и по чехли да слезе долу и се увери, че витрината наистина е сапунисана. Това, че можеше действително да е така, го задържа горе и той си легна отново и тъй като не можеше да заспи, не миряса докато не изтърка с

едно парцалче дупчица по средата на побелялата витрина и не я разшири, за да различава всичко съвсем ясно. Магазинът беше вече подреден, чисто нов, просторен, готов да поеме стоката – истинско удоволствие да влезеш в него. Той си пошушна колко хубаво би било да беше негов, но будилникът зазвъня в ушите му и трябваше да стане, за да примъкне вътре тежките каси с мляко. В осем сутринта три огромни камиона се приближиха от пресечката и шестима младежи с бели дочени якета скочиха от тях и за седем часа заредиха магазина. През целия ден сърцето на Сам туптеше толкова силно, че от време на време той го галеше с ръка, сякаш се опитваше да успокои птичка, която иска да отлети.

Когато в средата на май откриха фирмения магазин с венец от рози във формата на подкова, същата вечер Шура направи сметките и установи, че са вътре с десет долара, което не беше чак толкова зле, каза Сам, но тя му напомни, че шест пъти по десет прави шейсет. Разрида се съвсем открито и хълцайки занарежда, че трябва да направят НЕЩО, с което принуди Сам да предприеме основно избърсване на рафтовете с мокри парцали, които тя му подаваше, да намаже пода и да измие отвътре и отвън витрината; тя пък я украси с целофан от смесения магазин. После го накара да извика търговеца на едро, който издекламира специалитетите за седмицата и когато бяха доставени, Сам подреди консервите от три кашона в една шеметно висока пирамида на витрината. Само дето никой не проявяваше желание да купува. Следващата седмица бяха вътре с петдесет долара и Сам каза, че ако продължава така, ще можем някак си да просъществуваме и намали цената на бирата като изписа с черен пастел върху амбалажна хартия обява на витрината, която гласеше, че бирата е с намалена цена и по този начин продаде цели пет каси повече за деня, макар Шура да мърмореше, че от това няма никаква полза, след като не осъществяват и печалба, че -тя всъщност отива за хартиените кесии, а клиентите, които идват при тях за бира, минават после през съседния магазин за хляб и консервирани стоки. И все пак Сам продължаваше да се надява. На следващата седмица обаче те бяха вътре със седемдесет и два, а на по-следващата с чисти сто. Фирменият магазин с един управител и двама продавачи беше оживен по цял ден, докато при Сам нито веднъж не се появи нещо, което поне да напомня за навалица. После той откри, че съседите си доставят стоки от всички фирми, с които търгуваше, плюс стоките на още много други. Испита убийствен гняв към бръснаря.

Лятото, обикновено по-добро за търговията, беше лошо, а есента още повече. Магазинът беше толкова тих, че всяко отваряне на вратата

се превърна в болезнено удоволствие. Седяха часове наред под голата крушка в задната му част, четяха и препрочитаха вестника и поглеждаха с надежда навън, когато някой минаваше по улицата, макар да се опитваха да не гледат, когато бе ясно, че този някой се е запътил към другия магазин. Сам затваряше вече с един час по-късно, в полунощ, макар това да го изморяваше ужасно, но затова пък през този допълнителен час успяваше да събере по един-два долара от домакините, на които им се бе свършило млякото или пък не им стигаше в последния момент хлябът за училищните сандвичи. За да намали разходите, той махна една от двете крушки на витрината и едната лампа в магазина. Прекъсна телефона, купуваше хартиените си кесии от амбулантните търговци, бръснеше се през ден и макар че не искаше да си го признае, ядеше по-малко. После в неочакван изблик на оптимизъм поръча осемнайсет кашона със стоки на търговския посредник и запълни празните места по рафтовете с продукти на ниски цени, които изписа ясно, но както забеляза Шура, кой ги вижда, когато никой не идва? Хора, които срещаше всеки ден в продължение на десет-петнайсет, дори двайсет години, изчезнаха, сякаш се бяха пренесли другаде или бяха умрели. От време на време, когато изпълняваше някаква дребна поръчка, виждаше някой стар клиент, който или избързваше да пресече улицата, или свиваше в обратна посока и заобикаляше пресечката. Бръснарят също го избягваше, а и той избягваше бръснаря. Решаваше да удря в кантара при някои непакетирани стоки, но просто не можеше. Мина му през ум да обиколи квартала къща по къща и да обяви, че приема поръчки за доставки по домовете, но си спомни за Пелегрино и се отказа от тази идея. Шура, която през целия им брачен живот бе мърморила, сега седеше безмълвно отзад. Когато изчисли приходите за първата седмица от декември, Сам разбра, че не може да се надява повече. Навън духаше вятър и магазинът беше студен. Обяви го за Продан, но никой не го пожела.

Една сутрин Шура стана и бавно раздра с нокти бузите си. Сам отиде отсреща да се подстриже. По-рано се подстригваше един път в месеца, но сега косата му беше от три месеца и вратът му бе гъсто обрасъл. Бръснарят го подстрига със затворени очи. После Сам извика един продавач на търг, който се настани в магазина с двамата си енергични помощници и червения флаг на разпродажбата, който се развяваше и плющеше под ледения вятър сякаш беше празник. Парите, които взеха, не възлизаха дори и на четвърт от сумата, необходима, за да се разплатят с кредиторите. Затвориха магазина и се изнесоха. Докато беше жив, Сам нямаше да се върне в стария квартал, боеше се, че магазинът стои

празен и го беше страх да погледне вътре през витрината.

КРАЙ

© Бърнард Меламъд
© 1985 Александра Велева, превод от английски

Bernard Malamud

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране, разпознаване и редакция: Виктор

Издание:

Бърнард Меламъд. Говорещият кон
Профиздат, март 1988 г.
Редактор: Кръстан Дянков
Редактор на издателството: Георги Борисов
Техн. редактор: Марияна Иванова
Коректор: Катя Цонева

The Stories of Bernard Malamud. Farrar /Straus/ Giroux, New York, 1983

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1944>]